

Hegedüs Annamária

Trianonra emlékeztek a hegyvidékiek

A XII. Kerületi Önkormányzat igen tartalmas kirándulást szervezett a Sátoraljaúj hely – Karos – Karcsa útvonalon. A 25 fős csoportból a vezetőn kívül senki sem járt a Sátoraljaúj helyen lévő Magyar Kálváriánál, melyet 1938-ban építettek, s 2000-ben újjítottak fel szinte romjaiból. Amíg első úti célunkat elértük, addig *Domonkos László* újságíró, történész, a Trianoni Szemle és a Magyar Hírlap munkatársa tartott rendkívül lebilincselő előadást hazánk egyik tragédiájáról, a trianoni események közvetlen előzményeiről és következményeiről. Ebből idézünk e cikk elején:

Trianon tulajdonképpen a török hódoltsággal kezdődött, ugyanis Nagy-Magyarország területe a magyarok aránya Mátyás király korában még 85 %, ám 1910-ben már csak 54 % volt! A török idők után óriási betelepítések, illetve betelepülések zajlottak a lélekszámban erőteljesen megfogyatkozott országba. (Valószínűleg a Habsburgok már ekkor tudatosan irányították a betelepítéseket – *a szerző.*)

Szerbek, románok érkeztek hazánk területére. Az 1848-49-es esemény nemcsak forradalom és szabadságharc volt, hanem magyar-román és magyar-szerb háború is. 1849-ben szinte jutalmul kapták a szerbek a ma helytelenül Vajdaságnak nevezett területet a Habsburgoktól. Természetesen a trianoni tragédiának belső okai is voltak. A XIX. század első felében nagy csoport alakult ki, amely szembement az egyházzal, s az ország politikai vezetésével, illetve a kormányok elképzeléseivel, törekvéseivel. Több szervezet jött létre, a Galilei kör tagjai a Világ című újság köré csoportosultak. Nem Magyarország feldarabolása volt a céljuk, hanem a bomlasztás.

Az I. világháború (1914-18) következtében óriási nyomor volt az országban. Bár a háború „hivatalosan” 1918. november 11-én véget ért, november és december hónapban csehek, szerbek és románok támadtak hazánkra. S épp ekkor, november 2-án jelentette ki *Linder Béla*, hogy „Soha többé nem akarok katonát látni!” Decem-

Csoportkép a karosi Honfoglalás Kori Látogatóközpont előtt

Karcsai Árpád-kori kerektemplom

ber 24-én négyezer román katona szállta meg Kolozsvárt, január 1-jén pedig Pozsonyt foglalták el a csehek. 1919-ben már az ország fele megszállt terület volt, hiszen a románok hazánk keleti részét, sőt Budapestet is megszállták, s mindenütt gyilkoltak, romboltak, s több vagonnal szállították ki értékeinket. Az 1918. október 31-én a miniszterelnöki székbe került *Károlyi Mihály* pedig nem támogatta a védekezést. A háborúból visszatért katonákat leszerelték, a tisztektől elvették a rangjelést. Ennek ellenére a harcokban megedződött katonákban élt a hazaszereget, a hon védelme iránti igény. *Kratochvil Károly* szervezte rendbe az erdélyi katonákat, s a később Székely Hadosztálynak nevezett alakulat parancsnoka lett. Felszerelésük, ruházatuk, élelmezésük igen gyenge volt a románokéhoz képest, mégis a végsőkig küzdöttek. Az 1919. március 21-én kikiáltott Tanácsköztársaság, illetve a Forradalmi Kormányzótanács a Vörös Hadsereg segítségét ígerte, ám abból csak

további nehézségek adódtak. A csehekkel szemben legerőteljesebben Balassagyarmaton szervezkedtek, harcoltak.

1919. április 18-án a Kecskemét környéki Borbás-tanyán hét pontból álló programot hirdettek a haza védelmében, s megalakítottak egy szabadsapatot, melyet tulajdonképpen a Rongyos Gárda elődjének tekinthetünk. E szervezetnek volt egy fűrészszolgálat, mely az ellenséges csapatok megmozdulásait, a lakosság elleni támadásait figyelte és akadályozta meg. A Rongyos Gárdának rendkívül fontos szerepe volt a nyugati területek megmentésében, a soproni és további nyolc népszavazás elérésében, ám az 1938-as és későbbi visszacsatolásokról.

Az 1920. június 4-i diktátum szinte kivérezte hazánkat. 1951. május 1-jéig kellett volna kártérítést fizetnünk. A magyarság élni akarásának, a kiváló vezetésnek azonban igen szép eredményei lettek: egy évtizeddel később a pengő lett a hatodik legerősebb pénz Európában, az életszínvonal terén megelőztük Németországot, a kultúra és az oktatás terén erőteljes fejlődést értünk el, a győri program keretében a hadsereget kívántuk fejleszteni. (S eközben gondoskodni kellett a rengeteg, az elcsatolt területről menekültről – *a szerző.*)

Tájház

A kiváló előadás közben a csoport vezetője nagyméretű térképet adott körbe, mely az elcsatolt területeken született híres személyek neveit tartalmazta. A téma iránt érdeklődőknek ajánljuk *Tormay Cécile Bujdosókönyv*, *John P. Dummer A Trianon-küldetés*, *Raffay Ernő Trianon* című művét.

Sátoraljaújhelyen csupán a **Magyar Kálvária** végigjárását terveztük. A díszes, terméskőből készült kapu után 14 stáció következik. A bástyaszerű, terméskőből emelt oszlopok 1-2-3 oldalán városneveket, címereket, idézeteket láthatunk. A Szár-hegy platóján emelkedik az országzászló és a Szent István-kápolna tetején a kőből készült Szent Koronával. A kápolnában a festmény a korona felajánlását ábrázolja. Ez év június 4-én miniszterelnökünk, dr. Orbán Viktor itt mondta el megemlékező beszédét, s felavatták az egyik oszlopra készített turulszobrot. A kálvária méltóságát sajnos erőteljesen rontja a nemrég elkészített felvonó.

A közelben elhelyezkedő Karos településen az 1930-as években a Kárpát-medence leggazdagabb honfoglalás kori temetőjét, vezérsírait tárták fel. Ez arra utal, hogy e kor első fejedelmi központja volt e területen. A Honfoglalás Kori Lá-

A kálvária bejárata

Sátoraljaújhely kálvária (kép Wikimedia)

togatóközpont nagy kör alakú épületében panoptikumot tekintettünk meg. A kiállítás bemutatja a honfoglalók (honvisszafoglalók) öltözetét, fegyvereit, harcmódorát, a jurta berendezését. A technikai berendezés rávilágított arra a területre, amelyről épp a tájékoztatást hallottuk. A látogatóközpont területén néhány épület és jurta is található. Különböző rendezvényeket is tartanak, s lehetőséget biztosítanak nyilazásra, lovaglásra.

Karcsán a kedves és rendkívül felkészült idegenvezető asszony többször is hangoztatta az Árpád-kori templom egyes elemeinek örmény eredetét. Az egykori hatkaréjos (ám kívül sík) rotundát, kerektemplomot a XIII. században hajóval egészítették ki. Közvetlenül a református templom szomszédságában tájház áll a szokásos tiszta szoba, konyha, szoba beosztással és berendezéssel.

A nagy távolság ellenére a tartalmas, új ismeretekben gazdag kirándulásról korábban sikerült hazaérnünk, mint az egy hónappal ezelőtti, komoly viharral zárult soltvadkert utazásunkról.

Balogh Réka

Lavash

A tradicionális örmény étel, a lavash egy óriási vékony lapos kenyér, amely ruganyos vagy ropogós állagú. Nevét az elkészítés módjáról kapta: miután a tésztát kinyújtják, alaposan szét kell teríteni, vékonyra nyújtani, azaz „lav kashats” (jól kinyújtva). Ez a leíró elnevezés rövidült később „lav kash”-ra, majd kapta végső nevét, „lavash”.

Hogy készül a lavash?

A lavash egyszerű alapanyagokból áll, liszt, víz, só, élesztő. Összegyúrák az alapanyagokat, kis labdákat formáznak belőle, úgy kelesztik. A háziasszonyok mindig megtartanak egy kis adagot a tésztából a következő napi lavash készítésre, hogy jobb állaga és íze legyen. A labdákat egy speciális ovális párnaféleségen kinyújtják, terítik, feszítik, amíg a kellő vékony vastagságát eléri, majd felragasztják a kemence (tonir) falára, hogy pár perc alatt megsüljön. Ha elég vékonyra kinyújtották, akár fél perc alatt is átsül. Emiatt egy tonir-ban készült lavash felülete tele van egyenetlen hólyagokkal és égésnyo-

mokkal, míg a gyári lavashok felülete sokkal egyenletesebb.

A tradíciók szerint lavasht csak nők süthettek és szabott rituálék szerint dolgoztak. Férfiaknak nem is volt szabad belépni a helyiségbe, mert azzal rossz szerencsét hoznak a családra. A lavasht csoportban készítették, egy ember nem tudta volna az összes munkafolyamatot egyszerre elvégezni. Minden nőnek megvolt a maga feladata. A legidősebb és tapasztaltabb nő gyúrta a tésztát, egy másik nyújtotta a tésztát és a legnehezebb feladat volt felhelyezni őket a tonir falára. A tapasztalatlan fiatal lányok kiségezték a folyamatokat, hozták-vitték az alapanyagokat, adogatták